

Аналіз методичного інструментарію фінансово-економічного забезпечення обороноздатності України: виклики та напрями вдосконалення

Analysis of Methodological Tools for Financial and Economic Support of Ukraine's Defense Capability: Challenges and Areas for Improvement

Віталій Половенко^A

Corresponding author: кандидат військових наук, e-mail: polovenko469@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1753-395X>

Лілія Семененко^A

старший викладач кафедри іноземних мов, e-mail: selin-ua@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5628-3586>

Олег Тарасов^B

кандидат військових наук, доцент, доцент кафедри військової підготовки, e-mail: tarasovo@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6763-8653>

Поліна Толок^D

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, e-mail: tolok100@meta.ua, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2481-8152>

Сергій Баранов^A

ад'юнк, e-mail: rakhimov@edu.nuou.org.ua, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3306-943X>

Дмитро Рибак^A

Старший викладач кафедри територіальної оборони, e-mail: rakhimov@edu.nuou.org.ua, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3306-943X>

Vitalii Polovenko^A

Corresponding author: Candidate of Military Sciences, Doctoral Candidate, e-mail: polovenko469@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1753-395X>

Liliia Semenenko^A

Senior Lecturer of the Department of Foreign Languages, e-mail: selin-ua@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5628-3586>

Oleh Tarasov^B

Candidate of Military Sciences, Associate Professor of the Military Training Department, e-mail: tarasovo@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6763-8653>

Polina Tolok^D

PhD, Senior Researcher, e-mail: tolok100@meta.ua, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2481-8152>

Serhii Baranov^A

Postgraduate, e-mail: rakhimov@edu.nuou.org.ua, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3306-943X>

Dmytro Rybak^A

Senior Teacher of the Department of Territorial Defense, e-mail: rybak.dima@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-4239-2131>

^A Національний університет оборони України, м. Київ, Україна

^B Кафедра військової підготовки Державного університету "Київський авіаційний університет", м. Київ, Україна

^C Державний науково-дослідний інститут випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки, Черкаси, Україна

^A National Defense University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^B Department of Military Training, State University "Kyiv Aviation University", Kyiv, Ukraine

^C State Research Institute for Testing and Certification of Armaments and Military Equipment, Cherkasy, Ukraine

Received: February 15, 2026 | Revised: February 24, 2026 | Accepted: February 28, 2026

DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2026.16.1.7>

Мета роботи. У статті висвітлено методологічні проблеми фінансово-економічного забезпечення збройного захисту України в умовах повномасштабної війни. У вступі обґрунтовано еволюцію фінансово-економічного забезпечення до ключового фактора стійкості держави, з акцентом на українські реалії з 2014 року. Визначено фрагментарність методичного апарату, сформованого в мирні часи, та необхідність адаптації зарубіжних методик до гібридних загроз.

Метод дослідження. Постановка проблеми фокусується на відсутності цілісного апарату для обґрунтування рішень, з обмеженнями бюджетного підходу в українських дослідженнях та проблемами перенесення зарубіжних моделей. Підкреслено розірваність між наукою та практикою, відсутність єдиного понятійного поля. Новизна – синтез практик для гібридного апарату з інтегративною моделлю, що враховує ефекти допомоги.

Практична цінність дослідження. У статті проведено аналіз трьох груп підходів (фінансово-бюджетний, спроможнісний, системно-сценарний) з таблицею переваг та обмежень.

Purpose. The article highlights the methodological problems of financial and economic support for the armed defense of Ukraine in conditions of full-scale war. The introduction substantiates the evolution of financial and economic support to a key factor of state stability, with an emphasis on Ukrainian realities since 2014. The fragmentation of the methodological apparatus formed in peacetime and the need to adapt foreign methods to hybrid threats are identified.

Method. The problem statement focuses on the lack of a holistic apparatus for substantiating decisions, with the limitations of the budgetary approach in Ukrainian research and the problems of transferring foreign models. The disconnect between science and practice, the lack of a single conceptual field are emphasized. The novelty is the synthesis of practices for a hybrid apparatus with an integrative model that takes into account the effects of aid.

Practical implications. The article analyzes three groups of approaches (financial-budgetary, capacity-based, system-scenario) with a table of advantages and limitations. The combination for Ukraine, the model scheme are substantiated. The

Обґрунтовано поєднання для України, схему моделі. Виявлено невідповідність апарату реаліям, потребу в інтеграції. Висновки підтверджують трансформацію апарату, релевантність системно-сценарних підходів, гіпотезу про інтеграцію.

Майбутні дослідження. Пропозиції: закріплення інтегрованого апарату, впровадження сценарного підходу, оцінка стійкості, міждисциплінарність, зменшення розриву науки-практики.

Тип статті. Теоретичний, практичний.

Ключові слова: економічне забезпечення; збройний захист; методичний апарат; повномасштабна війна; системний підхід; спроможнісний аналіз; сценарне моделювання; оборонна економіка; інтегративна модель; національна безпека; державне управління; післявоєнне відновлення.

inconsistency of the apparatus with realities, the need for integration are revealed. The conclusions confirm the transformation of the apparatus, the relevance of system-scenario approaches, the hypothesis of integration.

Future research. Proposals: consolidation of the integrated apparatus, implementation of the scenario approach, assessment of sustainability, interdisciplinarity, reduction of the science-practice gap.

Paper type. Theoretical, practical.

Key words: Economic Support; Armed Defense; Methodological Apparatus; Full-Scale War; Systemic Approach; Capability Analysis; Scenario Modeling; Defense Economics; Integrative Model; National Security; Public Administration; Post-War Recovery.

Вступ

У XXI столітті фінансово-економічне забезпечення збройного захисту держави еволюціонувало з допоміжної ролі в оборонній політиці до одного з вирішальних чинників її стійкості, особливо в умовах високої інтенсивності конфліктів та затяжних війн на виснаження. Для України, починаючи з 2014 року, а надто з 2022-го, ця реальність набула не абстрактного, а суто практичного виміру. Ресурси – їх мобілізація, розподіл та контроль – перетворилися на питання існування держави як такої. Проте методичний арсенал для вивчення проблем фінансово-економічного забезпечення збройного захисту України досі залишається фрагментарним. Багато наукових підходів сформувалися в мирні часи чи під впливом локальних конфліктів обмеженого масштабу. Деякі методики запозичено з зарубіжних джерел без належної адаптації до реалій повномасштабної війни, гібридних загроз та асиметричного протистояння. Усе це породжує методологічний вакуум між актуальними потребами сектору безпеки й оборони та інструментами їхнього наукового осмислення.

Вивчення сучасних досліджень НАТО, ЄС, ОЕСР, SIPRI, RAND та провідних українських аналітичних центрів вказує на зміщення акцентів: від вузького бюджетного аналізу до комплексних моделей оборонної економіки, які інтегрують інституційну спроможність, промислову базу, логістику, технологічні цикли, кадровий потенціал та взаємодію з партнерами [1–7]. В українській науковій традиції такі моделі лише набувають системності, що робить актуальним критичний перегляд наявного методичного апарату.

Специфіка сучасного етапу полягає в тому, що фінансово-економічне забезпечення збройного захисту України відбувається в умовах обмеженого фіскального простору, високої залежності від зовнішньої допомоги, руйнування виробничої інфраструктури та перманентного впливу воєнних ризиків. Відтак науково-методичні підходи мусять демонструвати не тільки точність розрахунків, але й гнучкість, сценарне мислення та вміння оперувати невизначеністю. Іноді це нагадує спробу спрогнозувати погоду в зоні бойових дій – завдання, де точність залежить від уміння враховувати непередбачувані фактори. У такому контексті постає нагальна потреба в системному аналізі наявних методів дослідження фінансово-економічного забезпечення збройного захисту, оцінці їхніх переваг та властивостей, а також у формуванні вимог до сучасного науково-методичного апарату, адаптованого до українських реалій війни та післявоєнного відновлення. Саме це завдання лягло в основу даної статті.

Огляд літератури

Аналіз наукових джерел свідчить, що дослідження економічного забезпечення збройного захисту формувалися в кількох відносно автономних традиціях, які лише частково перетинаються: українська військово-економічна школа, західні студії оборонної економіки та прикладні розробки міжнародних безпекових інституцій.

В українській науковій думці переважають праці пострадянського періоду, орієнтовані на проблеми оборонного бюджету, фінансового забезпечення Збройних Сил та планування витрат у рамках державних програм. У роботах В. Горбуліна, А. Качинського, В. Бадрака економічне забезпечення оборони розглядається як складова системи національної безпеки, з акцентом на макрофінансові показники, баланс ресурсів та програмно-цільовий метод [8, 9]. Ці автори також аналізують стратегічні напрями захисту фінансово-економічних інтересів держави, включаючи оцінку ризиків для оборонного бюджету. Перевагою таких робіт є глибоке розуміння українського інституційного контексту. Недоліком – обмежена увага до динаміки війни, невизначеності та промислово-технологічних факторів.

Після 2014 року з'являється нова хвиля досліджень, де порушуються питання стійкості оборонної економіки, мобілізації ресурсів та ролі оборонно-промислового комплексу. У працях Ю. Даника, І. Руснака, а також аналітичних матеріалах Національного інституту стратегічних досліджень поступово вводяться елементи системного аналізу та оцінки ризиків [9, 10]. Однак ці підходи часто лишаться описовими, не формуючи повноцінного методичного апарату для кількісного чи сценарного аналізу.

Особливу увагу приділено теоретичним і методологічним основам управління оборонними ресурсами в системі воєнно-економічної безпеки, а саме в роботах В. Ковалю, О. Семененко та Л. Скурєнівської [11, 23].

Серед вітчизняних робіт вирізняється стаття О. Солдатенко, присвячена адміністративно-правовому регулюванню фінансування Збройних Сил України в умовах воєнного стану з урахуванням євроінтеграційного вектора [12]. Автор розбирає нормативну базу, включаючи Стратегію національної безпеки та Закон України “Про національну безпеку”, підкреслюючи проблеми бюджетної залежності від зовнішньої допомоги, неефективної структури видатків та стагнації власних доходів. За даними 2016–2023 років, фінансування Міністерства оборони коливалося від 2,1% до 21% ВВП, з прогнозом на 2024 рік у 1693 млрд грн (21,6% ВВП), що ілюструє переорієнтацію на оборонні пріоритети. Критика спрямована на відсутність бюджету розвитку, яка посилила неготовність до агресії 2022–2023 років. Внесок дослідження – в пропозиціях щодо модернізації оборонно-промислового комплексу та залучення прямих інвестицій для поствоєнної відбудови, з акцентом на прозорість і контроль за фондами ЄС.

Інший помітний внесок – це робота І. Гаврилюка з порівняльним аналізом підходів до оцінювання та прогнозування воєнно-економічної безпеки, з урахуванням зарубіжного та вітчизняного досвіду [13]. Методологічна база включає системний, функціональний та діалектичний підходи, з елементами сценарного моделювання та індикативного моніторингу. Автор ідентифікує ключові загрози – економічні шоки, залежність від імпорту та обґрунтовує створення інтегрованої системи управління на основі стратегічного прогнозування. Вітчизняні моделі, за І. Гаврилюком, краще пристосовані до гібридної війни, тоді як міжнародні (НАТО, ЄС) вирізняються технологічною досконалістю. Критика торкається фрагментарності українських методик, які ігнорують довгострокові сценарії. Новизна – в рекомендаціях щодо оптимізації оборонних видатків та посилення партнерств, що сприяє стійкості в умовах воєнного стану.

Стаття М. Ткача та І. Ткача розвиває методичні підходи до оцінювання воєнно-економічної спроможності країни, з фокусом на балансуванні військових і цивільних потреб [14]. Автори декомпонують проблему, аналізуючи індикатори потенціалу (ВВП, робоча сила, виробничі потужності) та критичне навантаження на економіку (понад 50% ВВП у воєнний час). На прикладі Другої світової війни показано, як країни-агресори (Німеччина, Японія) перевищували річний ВВП, тоді як коаліційні держави витрачали 30–55%, зберігаючи соціальну стабільність. Критика стосується відсутності точних індикаторів для специфічних потреб війни, як від ресурсів до озброєння та військової техніки. Новизна – в запропонованій

моделі з групами індикаторів (металургія, енергетика, харчова промисловість), пов'язаними з видами військового забезпечення, та використанні матриць для візуалізації спроможностей. Це дозволяє прогнозувати ресурсний дефіцит і приймати рішення щодо нарощування потужностей чи зовнішньої допомоги.

Проблеми розподілу фінансових ресурсів на основні заходи будівництва Збройних Сил України з урахуванням економічних можливостей держави та показників оборонної достатності ґрунтовно вивчали О. Семененко та І. Воронченко [15]. Автори розкривають структуру методичного підходу в логічній схемі методики розподілу ресурсів. Розроблена методика, на відміну від наявних, дає змогу враховувати економічні показники держави під час розподілу коштів, а також пропонувати раціональний розподіл між заходами будівництва та видами ресурсів для максимізації рівня виконання всіх завдань Збройних Сил України.

Західна наукова традиція еволюціонувала інакше. У працях К. Харта та Т. Сандлера оборонна економіка постає як самостійний напрям економічної науки з власним інструментарієм, що поєднує мікроекономіку, теорію суспільних благ та аналіз державної політики [18, 19]. Їхні ідеї застосовуються для оцінки «громадських благ» у війні, де оборонні витрати залежать від неформальних мереж і міжнародної допомоги. Для цих досліджень характерна чітка формалізація моделей – сильна сторона, яка, однак, знижує придатність до умов воєнної турбулентності.

Окрему групу становлять аналітичні матеріали RAND, SIPRI, CSIS та NATO Defence Planning Process, де економічне забезпечення збройного захисту розглядається через призму спроможностей, життєвих циклів озброєння, промислової бази та логістики [1, 2, 4, 16, 17]. Ці джерела пропонують розвинені методики оцінки вартості володіння, аналізу ефективності витрат та стійкості постачання. Їхня перевага – прикладна орієнтація та зв'язок з управлінськими рішеннями. Обмеження – припущення про стабільні інституції та високу координацію, що не завжди відповідає українським реаліям.

Зарубіжні напрацювання, зокрема звіти SIPRI, акцентують на трансформації української оборонної промисловості, з фокусом на зростання виробництва БПЛА та експортний потенціал [16, 17]. Автори, як-от Н. Тіан, підкреслюють глобальні тенденції: зростання військових видатків до 2,7 трлн дол. у 2024 році, з Україною на 8-му місці (64,7 млрд дол., 31 % ВВП). Критика торкається залежності від допомоги (прогноз 65 млрд дол. на 2025 рік) та браку кількісних моделей для ефекту допомоги. RAND пропонує SWOT-аналіз для оборонної співпраці з Європою, виявляючи прогалини в інноваціях та рекомендації щодо стандартів НАТО [1, 2].

Останні публікації 2022–2025 років фіксують зсув до вивчення економіки війни на виснаження, залежності від зовнішньої допомоги та ролі оборонно-промислової кооперації. Звіти SIPRI та CSIS щодо України підкреслюють, що традиційні методи оцінки витрат не відображають реальної воєнної спроможності [3, 4, 7]. Однак ці роботи переважно аналітичні, а не методологічні.

Підсумовуючи огляд літератури, можна сформулювати ключові висновки. По-перше, в українській науці бракує інтегрованого методичного апарату для дослідження економічного забезпечення збройного захисту, адекватного реаліям повномасштабної війни. По-друге, західні методики більш методично потужні, але вимагають адаптації. По-третє, існує розрив між теоретичними моделями та практикою оборонного управління. Це зумовлює потребу в чіткому формулюванні мети, завдань та гіпотези дослідження.

Методологія дослідження

Проблема економічного забезпечення збройного захисту України криється не стільки в обмеженості ресурсів, скільки в браку цілісного, внутрішньо узгодженого науково-методичного апарату для їхнього вивчення та обґрунтування управлінських рішень. Наявні

підходи часто відображають різні наукові традиції, історичні контексти та управлінські парадигми, що ускладнює їх інтеграцію в єдину систему.

Проблема фінансово-економічного забезпечення збройного захисту України криється в обмеженості доступу до ресурсів, потрібних для ведення довготривалої війни. Брак цілісного, внутрішньо узгодженого науково-методичного апарату не дає можливості приймати обґрунтовані управлінські рішення. Наявні підходи часто відображають різні наукові традиції, історичні контексти та управлінські парадигми, що ускладнює їх інтеграцію в єдину систему.

У багатьох українських дослідженнях фінансово-економічне забезпечення оборони трактується переважно через призму бюджетного процесу, фінансового планування чи контролю витрат. Така перспектива виправдовувалася в відносно стабільні мирні періоди. Однак у реаліях повномасштабної війни вона виявляє суттєві концептуальні обмеження: бюджетна логіка не охоплює питань оборонно-промислової спроможності, стійкості ланцюгів постачання, адаптивності виробництва, а також впливу втрат інфраструктури та людського капіталу на довгострокову оборонну спроможність.

Зарубіжні методика, зокрема ті, що розроблені в рамках НАТО, RAND чи SIPRI, дедалі більше спираються на системний і міждисциплінарний аналіз, поєднуючи фінансово-економічні інструменти з елементами стратегічного планування, теорії спроможностей, оцінки ризиків та сценарного моделювання [1, 2, 4]. Водночас їх механічне транспонування на український ґрунт проблематичне: вони базуються на припущеннях про інституційну стабільність, прогнозованість фінансування та захищену виробничу базу – умови, далекі від української воєнної дійсності.

Ще одним викликом є методологічна розірваність між академічними дослідженнями та практикою управління оборонними ресурсами. Результати багатьох робіт не вбудовуються в процеси формування державних програм розвитку озброєння, оборонних закупівель чи середньострокового бюджетного планування. Це знижує їхню прикладну цінність і породжує скепсис практиків щодо академічних моделей. Не менш суттєвою є відсутність єдиного понятійного поля: в літературі паралельно вживаються терміни “економічне забезпечення оборони”, “ресурсне забезпечення сектору безпеки”, “оборонна економіка”, “військово-економічний потенціал”, без чіткого розмежування за змістом та рівнями аналізу. Це ускладнює порівняння результатів і накопичення знань.

Отже, центральна проблема – це невідповідність наявного методичного апарату сучасним умовам збройного захисту України. Вона проявляється в вузькості методів, фрагментарності підходів, слабкій адаптації зарубіжних моделей та недостатньому зв'язку з управлінською практикою. Подолання цієї проблеми вимагає системного перегляду методів, їхнього порівняльного аналізу та формулювання вимог до інтегрованого науково-методичного апарату, орієнтованого на реалії війни та післявоєнної трансформації.

Новизна даного дослідження полягає в синтезі українських та зарубіжних методичних практик для створення гібридного апарату, адаптованого до воєнного стану. Це дає змогу не лише діагностувати поточні дисбаланси, але й прогнозувати постконфліктну відновлюваність оборонної економіки. Особистий внесок автора полягає у розробці інтегративної моделі, яка враховує мультиплікативні ефекти зовнішньої допомоги та технологічних трансферів, чого бракує традиційним підходам. Таким чином, вивчення методичного апарату стає ключем до посилення обороноздатності через призму державного управління та стратегічних студій.

Отже головна мета дослідження це наукове обґрунтування напрямів удосконалення методичного апарату для вивчення проблем фінансово-економічного забезпечення збройного захисту України в умовах повномасштабної війни та тривалої воєнно-економічної напруги, з урахуванням національних інституційних особливостей і релевантного міжнародного досвіду.

Результати

Досягнення мети передбачає розв'язання взаємопов'язаних завдань: систематизацію наявних українських та зарубіжних методів дослідження економічного забезпечення збройного захисту; їхній порівняльний аналіз з позицій придатності до умов війни високої інтенсивності, обмеженого фіскального ресурсу та нестабільного безпекового середовища; виявлення методологічних прогалин і суперечностей, що перешкоджають формуванню цілісної картини економічної спроможності сектору безпеки й оборони України.

Окремим завданням є визначення методів і підходів, найбільш релевантних для сучасних потреб України, зокрема в оборонному плануванні, управлінні ресурсами та розвитку промислової бази. Паралельно формулюється перелік наукових і прикладних питань, що потребують подальшого опрацювання в національній науковій школі. Завершальним кроком стає розроблення узагальнених вимог до перспективного науково-методичного апарату.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні, що чинний методичний апарат є фрагментарним і недостатньо адаптованим до умов повномасштабної війни, що знижує якість обґрунтування рішень в оборонній політиці. Передбачається, що інтеграція системного, спроможнісного та сценарного підходів з урахуванням українських обмежень дозволить створити адекватний інструментарій, здатний підвищити ефективність економічного забезпечення збройного захисту в коротко- та середньостроковій перспективі.

Перевірка гіпотези здійснюється через порівняльний аналіз методів, оцінку їхніх переваг та недоліків, а також обґрунтування напрямів адаптації до українських реалій – це зумовлює перехід до опису методології дослідження.

Методологічну основу становить поєднання системного, структурно-функціонального та порівняльного підходів, що дає змогу розглядати фінансово-економічне забезпечення збройного захисту України як складну, багаторівневу та динамічну систему. Такий синтез відповідає сучасним уявленням про оборонну економіку як сферу взаємодії державних фінансів, промисловості, інституційного управління та воєнних потреб [1, 5, 11].

Системний підхід застосовується для ідентифікації ключових елементів економічного забезпечення та зв'язків між ними. У його рамках сектор безпеки розглядається не ізольовано, а в взаємодії з бюджетною системою, оборонно-промисловим комплексом, науково-технологічною базою та зовнішніми партнерами. Це дозволяє врахувати ефекти перерозподілу ресурсів, інституційні бар'єри та ризики дезінтеграції в умовах війни.

Структурно-функціональний аналіз слугує для вивчення ролі окремих підсистем – фінансового планування, оборонних закупівель, промислового виробництва, логістики. Він допомагає оцінити відповідність їхніх функцій реальним потребам Збройних Сил України, а також виявити внутрішні дисбаланси та вузькі місця в управлінні.

Порівняльний метод використовується для зіставлення українських і зарубіжних методик за критеріями рівня формалізації, чутливості до воєнних ризиків, адаптивності до змін, інтегрованості в державне управління та прикладної придатності. Це не лише висвітлює сильні й слабкі сторони, але й обґрунтовує можливості адаптації до українських умов.

Дослідження також застосовує методи аналізу й синтезу для узагальнення літературного огляду та формування концептуальних висновків щодо розвитку методичного апарату. Елементи історико-логічного аналізу слугують для простеження еволюції підходів до економічного забезпечення оборони в Україні та за кордоном, уникаючи некоректних узагальнень. Окреме місце займає експертно-аналітичний підхід: критична інтерпретація матеріалів НАТО, SIPRI, RAND, CSIS та українських інституцій з урахуванням реальних управлінських практик. Він поєднує формалізовані моделі з емпіричними спостереженнями та практичним досвідом.

Методологічні обмеження пов'язані з доступом до закритої інформації щодо оборонних витрат, виробничих спроможностей та логістичних ланцюгів. Тому дослідження спирається виключно на відкриті, верифіковані джерела та офіційні аналітичні матеріали – це відповідає принципам наукової доброчесності, але вимагає обережності в узагальненнях.

Застосована методологія створює основу для обґрунтованих результатів, представлення порівняльних таблиць і схем, а також формулювання практично орієнтованих висновків. Дослідження зосереджене на аналізі та порівнянні науково-методичних підходів до вивчення фінансово-економічного забезпечення збройного захисту, оцінці їхньої прикладної цінності для України, а також на формуванні вимог до перспективного методичного апарату. Сучасні методи оцінювання здатності національної економіки підтримувати оборонний потенціал держави сформувалися в різних наукових традиціях та інституційних контекстах. Порівняльний аналіз свідчить, що більшість наявних методик акцентує увагу на окремих аспектах проблеми – бюджетних, макроекономічних, промислових чи інституційних. Така фрагментарність виправдовувалася в стабільному безпековому середовищі. Однак у реаліях повномасштабної війни проти України вона виявила критичні обмеження, подібно до того, як застаріла карта не допомагає в навігації по зруйнованому ландшафту. Фундаментальні праці К. Гартлі та Т. Сендлера заклали основу економіки оборони [21]. Проте їхні моделі практично ігнорують фактори масованих руйнувань інфраструктури, тривалих розривів ланцюгів постачання та необхідності паралельного фінансування бойових дій і відновлення інфраструктури. Стратегічні підходи П. Бракена та Б. Поузена роблять акцент на ролі промислової бази, але обминають формалізовані економічні індикатори довгострокової національної витривалості. Прикладні дослідження RAND, а також звіти НАТО та ЄС щодо стійкості пропонують цінні інструменти сценарного аналізу та інституційної оцінки [1, 7, 22]. Водночас вони вимагають адаптації для держав, які ведуть виснажливу війну на власній території. Методики Світового банку та ООН у рамках RDNA зосереджені переважно на післявоєнному відновленні, що обмежує їхню корисність для оцінювання поточної оборонної спроможності економіки [6].

У сучасній науці чітко виокремлюються три групи методичних підходів. Перша ґрунтується на фінансово-бюджетному аналізі, який домінує в українських працях і фокусується на обсягах оборонних видатків, їхній структурі, дотриманні бюджетної дисципліни та процедурах програмно-цільового планування. Цей підхід дає змогу оцінити формальну достатність фінансування, але лишає без відповіді питання реальної воєнної спроможності та стійкості в умовах втрат і руйнувань. Друга група, сформована в західній оборонно-економічній школі, орієнтується на спроможнісний аналіз: у працях RAND та НАТО економічне забезпечення трактується як функція створення й підтримання воєнних спроможностей протягом життєвого циклу озброєння та військових формувань [1, 7, 22]. Його перевага – тісний зв'язок з оборонним плануванням і прийняттям рішень. Обмеження ж полягає в залежності від стабільних інституцій і прогнозованих ресурсів, що робить його менш придатним для українських реалій війни. Третя група пов'язана з аналізом оборонної економіки як системи в умовах стратегічної невизначеності; вона інтегрує елементи сценарного моделювання, оцінки ризиків, стійкості ланцюгів постачання та промислової бази [14]. Саме цей підхід видається найбільш релевантним для України, хоча вітчизняна наукова школа ще не виробила його повноцінної методичної форми.

Фінансово-бюджетний метод спирається на українські наукові праці та нормативні документи: його переваги – чіткість розрахунків і відповідність бюджетному процесу, недоліки – ігнорування воєнних ризиків, промислових обмежень та динаміки бойових дій. Спроможнісний метод черпає з джерел НАТО, RAND, SIPRI [1–7]: сильні сторони – зв'язок ресурсів з воєнними завданнями та орієнтація на результат, слабкі – висока залежність від інституційної стабільності. Системно-сценарний метод базується на матеріалах CSIS, SIPRI та

сучасних аналізах війни [1–8]: переваги – вміння оперувати невизначеністю та довгостроковими ризиками, недоліки – складність формалізації та вимогливість до даних.

Аналіз дає підстави стверджувати, що для України оптимальним є поєднання спроможнісного та системно-сценарного підходів із збереженням фінансово-бюджетного як допоміжного. Відмова від будь-якого з них веде або до надмірного формалізму, або до абстрактності. Для узагальнення результатів доцільно представити таблицю, яка відображає ключові методи, їхні переваги та обмеження.

Таблиця 1: Порівняльна характеристика методів дослідження економічного забезпечення збройного захисту

Метод / підхід	Ключові джерела	Сутність методу	Переваги	Недоліки	Придатність для України
Фінансово-бюджетний	Українські наукові праці, нормативні документи, програмно-цільовий метод	Аналіз обсягів, структури та динаміки оборонних видатків, бюджетного планування і контролю	Висока формалізація; інтеграція у бюджетний процес; придатність для контролю	Не відображає реальну воєнну спроможність; ігнорує промислові та логістичні ризики; статичність	Обмежена; доцільний як допоміжний інструмент
Спроможнісний	НАТО, RAND, SIPRI, оборонне планування за спроможностями	Пов'язує ресурси з воєнними завданнями і спроможностям и, враховує життєвий цикл	Орієнтація на результат; зв'язок економіки і стратегії; управлінська придатність	Високі вимоги до стабільності фінансування; залежність від інституційної спроможності	Висока за умови адаптації до воєнного часу
Системно-сценарний	CSIS, SIPRI, сучасні дослідження економіки війни	Аналіз оборонної економіки як динамічної системи в умовах невизначеності	Робота з ризиками; оцінка стійкості; придатність для війни на виснаження	Складність формалізації; високі вимоги до якості даних	Дуже висока; критично необхідний

Джерело: Складено автором.

Порівняльна таблиця та узагальнювальна схема слугують ключовими аналітичними інструментами цієї статті: вони виконують не лише ілюстративну, але й методологічну функцію. Таблиця 1 дає змогу зіставити різні підходи за єдиними критеріями та оцінити їхню придатність для України в умовах повномасштабної війни. Схема, своєю чергою, ілюструє інтегровану модель науково-методичного апарату, яка може стати основою для подальших досліджень і управлінських рішень.

Таблиця 1 демонструє, що методи дослідження економічного забезпечення збройного захисту відрізняються логікою, рівнем формалізації та управлінською цінністю: фінансово-бюджетний забезпечує контроль і прозорість, але не оцінює реальну воєнну спроможність; спроможнісний створює місток між економікою та стратегією, проте вимагає адаптації до нестабільності; системно-сценарний найкраще відповідає реаліям війни, але потребує інтеграції з іншими.

Фінансово-економічне забезпечення збройного захисту в умовах повномасштабної війни вимагає переходу від фрагментарних оцінок до системного аналізу. Наявні концепції та методики, розроблені для обмежених конфліктів чи мирного розвитку, виявляються недостатніми для України, оскільки не враховують тривалий характер війни, масштабні руйнування інфраструктури, деградацію виробничих ланцюгів і динамічні оборонні потреби.

Таким чином, результати дослідження свідчать, що існуючий методичний апарат не відповідає повною мірою реаліям збройного захисту України. Важливим є створення інструментів аналізу залежності оборонної спроможності від зовнішньої допомоги та міжнародної кооперації. Окремого розвитку потребують методики оцінки вартості війни на виснаження, включно з людським капіталом і відновленням спроможностей.

Невирішеною проблемою залишається відсутність інтегрованого науково-методичного апарату (табл. 2), який би поєднував макроекономічні показники, стан оборонно-промислового комплексу, мобілізаційний потенціал, людський капітал та інституційну спроможність держави в єдину систему оцінювання. Існуючі методики або зосереджуються на фінансово-бюджетних аспектах, або обмежуються окремими секторальними оцінками, що не дозволяє сформулювати цілісне уявлення про економічну витривалість держави.

Таблиця 2: Невирішені проблеми фінансово-економічного забезпечення збройного захисту та шляхи їх вирішення

Проблема	Сутність проблеми	Наслідки для національної безпеки	Можливі шляхи вирішення
Фрагментарність методик	Відсутність єдиної системи оцінювання воєнно-економічної спроможності	Помилкові стратегічні рішення, зниження ризиків	Розробка інтегрованого науково-методичного апарату
Статичність моделей	Орієнтація на короткострокові або мирні умови	Нездатність прогнозувати довготривале виснаження	Запровадження сценарного та динамічного аналізу
Недооцінка інфраструктурних втрат	Обмежений облік руйнування критичної інфраструктури	Зниження оборонної та економічної стійкості	Інтеграція індикаторів стійкості та відновлюваності
Слабка міжсекторальна інтеграція	Розрив між економічними та військово-оперативними оцінками	Неефективне використання ресурсів	Поєднання економічного та оборонного планування

Джерело: Складено автором.

Додатковою проблемою є слабка інтеграція сценарного аналізу у воєнно-економічні дослідження. Переважна більшість моделей оперує статичними даними або короткостроковими прогнозами, тоді як сучасна війна потребує оцінки довгострокових сценаріїв виснаження, адаптації та відновлення. Це обмежує можливості стратегічного планування та ускладнює ухвалення управлінських рішень у сфері національної безпеки.

Подолання цих проблем можливе через формування інтегрованого підходу, який поєднує кількісні економічні моделі, індикатори стійкості інфраструктури, оцінку промислових ланцюгів та демографічно-мобілізаційні параметри.

Такий підхід має ґрунтуватися на принципах адаптивності, міждисциплінарності та сценарного мислення, дозволяючи враховувати динамічні зміни воєнних умов.

Схема поглиблює ці висновки, демонструючи, що ефективний науково-методичний апарат має бути багаторівневим і інтегрованим: жоден метод не є універсальним, але їхнє поєднання дає змогу перейти від аналізу витрат до стратегічного управління обороною економікою. Для цього дослідження це забезпечує концептуальну завершеність: табл. 1 та табл. 2 слугують доказовою базою, рисунок – теоретичним узагальненням. Разом вони створюють основу для висновків і практичних пропозицій щодо розвитку національного науково-методичного апарату економічного забезпечення збройного захисту України.

Рисунок: Інтегрований науково-методичний апарат дослідження економічного забезпечення збройного захисту України

Обговорення

Отримані результати підтверджують висновки попередніх досліджень про фрагментарність методичного апарату аналізу економічного забезпечення оборони. У вітчизняних роботах переважає фінансово-бюджетний підхід, який дозволяє оцінювати обсяги та структуру видатків, але не відображає реальну воєнну спроможність держави.

Порівняльний аналіз показує, що західні методики оборонної економіки орієнтовані на оцінювання спроможностей і життєвого циклу озброєння. Такі підходи тісно пов'язані з оборонним плануванням і управлінськими рішеннями. Водночас вони базуються на припущенні інституційної стабільності та прогнозованого фінансування. Умови повномасштабної війни в Україні значною мірою відрізняються від цих передумов.

Системно-сценарні підходи, що використовуються в сучасних аналітичних дослідженнях, краще враховують невизначеність і довготривалу динаміку війни. Вони дозволяють аналізувати взаємозв'язок економічних ресурсів, промислових можливостей і ризиків руйнування інфраструктури. Проте такі підходи складні для формалізації і потребують значних обсягів достовірних даних.

Проведений аналіз свідчить, що жодна з існуючих методик не забезпечує комплексного оцінювання економічної спроможності держави в умовах війни на виснаження. Найбільш перспективним є інтегрований підхід. Він поєднує фінансово-бюджетний, спроможнісний і системно-сценарний аналіз. Таке поєднання дозволяє перейти від аналізу видатків до оцінювання стійкості оборонної економіки.

Таким чином, результати дослідження узгоджуються з сучасними тенденціями розвитку оборонної економіки. Вони підтверджують необхідність формування інтегрованого

науково-методичного апарату, адаптованого до умов повномасштабної війни та тривалої воєнно-економічної напруги.

Висновки

Дослідження показало, що наявний методичний апарат аналізу фінансово-економічного забезпечення збройного захисту України є фрагментарним. Більшість підходів сформувалися в інших інституційних і безпекових умовах. Це обмежує їх придатність для аналізу повномасштабної війни.

У вітчизняних дослідженнях домінує фінансово-бюджетний підхід. Він забезпечує формальний аналіз оборонних видатків. Однак він не враховує промислову стійкість, логістичні обмеження та динаміку воєнних потреб.

Спроможніший підхід, поширений у дослідженнях НАТО та міжнародних аналітичних центрів, забезпечує зв'язок економічних ресурсів із воєнними завданнями. Його застосування потребує адаптації до умов нестабільного фінансування та воєнних ризиків.

Системно-сценарний підхід найбільш відповідає умовам сучасної війни. Він дозволяє враховувати невизначеність, інфраструктурні втрати та довготривалі економічні наслідки. Водночас цей підхід поки що недостатньо розвинений у національній науковій школі.

Проведений аналіз підтверджує гіпотезу дослідження про те, що фрагментарність методик знижує якість обґрунтування управлінських рішень у сфері оборонної політики. Для подолання цієї проблеми необхідне формування інтегрованого науково-методичного апарату.

Перспективним напрямом є поєднання фінансово-бюджетного, спроможнісного та системно-сценарного аналізу. Такий підхід дозволяє оцінювати не лише обсяг ресурсів, а й економічну стійкість держави в умовах тривалої війни.

Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів.

Список використаних джерел

1. North Atlantic Treaty Organization. Defence Expenditure of NATO Countries (2014–2024). Brussels: NATO HQ, 2025. 18 p.
2. Dee S. Looking ahead: Enablers of innovation and scale for the future of Ukraine's defence-industrial base / S. Dee [та ін.]. RAND Research Reports. 2025. RR-A3833-6. URL: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA3833-6.html.
3. Половенко, В. (2025). Концептуальні засади формування системи економічного забезпечення збройного захисту України в умовах гібридної війни. *Social Development and Security*, 15(3), 92-99. <https://doi.org/10.33445/sds.2025.15.3.10>
4. Modelling economic productivity of Ukraine in the context of military challenges. Economics MSU. 2025. Vol. 12, № 2. URL: <https://economics-msu.com.ua/en/journals/tom-12-2-2025/modelyuvannya-ekonomichnoyi-produktivnosti-ukrayini-v-umovakh-voyennikh-viklikiv>.
5. Economic Security of Ukraine Under War: A Foreign Trade Perspective. Armg Publishing. 2025. SSA, № 1. С. 4–15. URL: https://armgpublishing.com/wp-content/uploads/2025/10/SSA_1_2025_4.pdf.
6. OECD Economic Surveys: Ukraine 2025. Paris: OECD Publishing, 2025. 50 с. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-economic-surveys-ukraine-2025_940cee85-en.html.

7. Organisation for Economic Co-operation and Development. Government at a Glance 2023. Public Governance and Budgetary Resilience. Paris: OECD Publishing, 2023. 210 p.
8. Горбулін В.П., Качинський А.Б. Засади національної безпеки: Підручник. К : Інтертехнологія, 2009. 272с.
9. Горбулін В. П., Даник Ю. Г. Стратегічне планування в секторі безпеки і оборони України. Київ: НІСД, 2020. 288 с.
10. Руснак І.С. Воєнна безпека України у світлі реформування сектора безпеки і оборони. Наука і оборона. 2015. №2, С. 9–14. URL: <https://nbuv.gov.ua/UJRN/naui02015/2/>.
11. Семененко, О., Скуріневська, Л., Остапець, О., Толок, П., Онофрійчук, П., & Тарасов, О. (2023). Щодо формування теоретичних, методологічних, концептуально-теоретичних основ управління оборонними ресурсами в системі забезпечення воєнно-економічної безпеки держави. *Social Development and Security*, 13(6), 119-132. <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.6.11>
12. Солдатенко О.В. Фінансування Збройних Сил України в умовах воєнного стану: євроінтеграційний вектор. Наукові записки. 2023. № 80. С. 576–582. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/01/90.pdf>.
13. Гаврилюк І. Аналіз наявних підходів до оцінювання та прогнозування рівня воєнно-економічної безпеки держави: закордонний та вітчизняний досвід // Military Science. 2025. Vol. 3, № 2. С. 186–198. URL: <https://doi.org/147314-1-10-20250726.pdf>.
14. Ткач, М., Ткач, І., Ясенко, С., Брітченко, І., & Лошонці, П. (2022). Методичні підходи щодо оцінювання воєнно-економічної спроможності країни. *Social Development and Security*, 12(3), 81-97. <https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.3.8>
15. Семененко О., Воронченко І., Пекуляк Р. Методика розподілу фінансових ресурсів на основні заходи будівництва Збройних Сил України з урахуванням економічних можливостей держави та показників оборонної достатності. *Social development and security*. Vol.11, №4, 2021, <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.4.19>.
16. European Union. Strategic Compass for Security and Defence. Brussels: Council of the EU, 2022. 52 p.
17. SIPRI Yearbook 2024: Armaments, Disarmament and International Security. Oxford: Oxford University Press, 2024. 560 p.
18. Tian N. The transformation of Ukraine’s arms industry amid war with Russia. SIPRI Topical Backgrounder. 2025. URL: <https://www.sipri.org/commentary/topical-backgrounder/2025/transformation-ukraines-arms-industry-amid-war-russia>.
19. Ukraine Report 2025. European Commission. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf.
20. Ever-faster weapon cycles: innovation and economics in the war in Ukraine. ASPI Strategist. 2025. URL: <https://www.aspistrategist.org.au/ever-faster-weapon-cycles-innovation-and-economics-in-the-war-in-ukraine/>.
21. Sandler, Todd, and Keith Hartley. 2001. Economics of Alliances: The Lessons for Collective Action. *Journal of Economic Literature* 39 (3): 869–896. <https://doi.org/10.1257/jel.39.3.869>
22. Kennedy J. Tooling up together: How Europe and Ukraine can improve defence industrial collaboration. RAND Research Reports. 2025. RR-A3833-4. URL: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA3833-4.html.
23. Коваль В., Семененко О., Скуріневська Л., Семененко Л., Добровольський Ю., Ярмольчик М. Щодо побудови моделі управління оборонними ресурсами на рівні Збройних Сил України (основні аспекти теорії управління оборонними ресурсами). *Social development and Security*. 2023. Т. 13. № 1. С. 128–143. <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.1.11>.

References

1. North Atlantic Treaty Organization. Defence Expenditure of NATO Countries (2014–2024). Brussels: NATO HQ, 2025. 18 p.
2. Dee S. Looking ahead: Enablers of innovation and scale for the future of Ukraine's defence-industrial base. RAND Research Reports. 2025. RR-A3833-6. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA3833-6.html.
3. Polovenko, V. (2025). Conceptual Principles for Forming a System of Economic Support for Ukraine's Armed Defense in the Context of Hybrid Warfare. *Social Development and Security*, 15(3), 92-99. <https://doi.org/10.33445/sds.2025.15.3.10>
4. Modelling economic productivity of Ukraine in the context of military challenges. Economics MSU. 2025. Vol. 12, № 2. URL: <https://economics-msu.com.ua/en/journals/tom-12-2-2025/modelyuvannya-ekonomichnoyi-produktivnosti-ukrayini-v-umovakh-voyennikh-viklikiv>.
5. Economic Security of Ukraine Under War: A Foreign Trade Perspective. Armg Publishing. 2025. SSA, № 1. P. 4–15. https://armgpublishing.com/wp-content/uploads/2025/10/SSA_1_2025_4.pdf.
6. OECD Economic Surveys: Ukraine 2025. Paris: OECD Publishing, 2025. 150 p. https://www.oecd.org/en/publications/oecd-economic-surveys-ukraine-2025_940cee85-en.html.
7. Organisation for Economic Co-operation and Development. Government at a Glance 2023. Public Governance and Budgetary Resilience. Paris: OECD Publishing, 2023. 210 p.
8. Horbulin V.P., Kachynskiy A.B. Zasady natsionalnoi bezpeky: Pidruchnyk. Kyiv: Intertekhnolohiia, 2009. 272 p.
9. Horbulin V. P., Danyk Yu. H. Stratehichne planuvannya v sektori bezpeky i oborony Ukrainy. Kyiv: NISD, 2020. 288 p.
10. Rusnak I.S. Voienna bezpeka Ukrainy u svitli reformuvannya sektora bezpeky i oborony. Nauka i oborona. 2015. №2, P.9-14. <https://nbuv.gov.ua/UJRN/naui02015/2/>.
11. Semenenko, O., Skurinevska, L., Ostapets, O., Tolok, P., Onofriichuk, P., & Tarasov, O. (2023). Regarding the formation of theoretical, methodological, conceptual and theoretical foundations of defense resource management in the system of ensuring the military and economic security of the state. *Social Development and Security*, 13(6), 119-132. <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.6.11>
12. Soldatenko O.V. Finansuvannya Zbroinykh Syl Ukrainy v umovakh voiennoho stanu: yevrointehratsiyni vector. Naukovi zapysky. 2023. № 80. P. 576–582. <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/01/90.pdf>.
13. Havryliuk I. Analiz naiavnykh pidkhodiv do otsiniuvannya ta prohnozuvannya rivnia voienno-ekonomichnoi bezpeky derzhavy: zakordonnyi ta vitchyzniani dosvid. Military Science. 2025. Vol. 3, № 2. P. 186–198. <https://doi.org/147314-1-10-20250726.pdf>
14. Tkach, M., Tkach, I., Yasenko, S., Britchenko, I., & Lošonczi, P. (2022). Methodical approaches to assessing the military and economic capacity of the country. *Social Development and Security*, 12(3), 81-97. <https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.3.8>
15. Semenenko O., Voronchenko, I., Butenko, R., Pekuliak, R., Yakovlieva, T., & Afanasyev, O. (2021). Methodology of distribution of financial resources for the main measures of construction of the armed forces of Ukraine, taking into account the economic capabilities of the state and defense indicators. *Social Development and Security*, 11(4), 214-224. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.4.19>
16. European Union. Strategic Compass for Security and Defence. – Brussels: Council of the EU, 2022. 52 p.
17. SIPRI Yearbook 2024: Armaments, Disarmament and International Security. Oxford: Oxford

- University Press, 2024. 560 p.
18. Tian N. The transformation of Ukraine's arms industry amid war with Russia. SIPRI Topical Backgrounder. 2025. <https://www.sipri.org/commentary/topical-backgrounder/2025/transformation-ukraines-arms-industry-amid-war-russia>.
  19. Ukraine Report 2025. European Commission. 2025. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf.
  20. Ever-faster weapon cycles: innovation and economics in the war in Ukraineю. ASPI Strategist. 2025. <https://www.aspistrategist.org.au/ever-faster-weapon-cycles-innovation-and-economics-in-the-war-in-ukraine/>.
  21. Economics of Alliances: The lessons for Collective action, Journal of economic literature, Vol.39, No.2,2001, pp.869-896. <https://doi.org/10.1257/jel.39.3.869>
  22. Kennedy J. Tooling up together: How Europe and Ukraine can improve defence industrial collaboration. RAND Research Reports. 2025. RR-A3833-4. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA3833-4.html.
  23. Koval, V., Semenenko, O., Skurinevska, L., Semenenko, L., Dobrovolskyi, Y., & Yarmolchuk, M. (2023). Regarding the construction of a model of defense resource management at the level of the Armed Forces of Ukraine: (main aspects of the theory of defense resource management). *Social Development and Security*, 13(1), 128-143. <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.1.11>

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons «Attribution» 4.0.